

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI KASB-HUNARGA YO'NALTIRISHDA INTEGRATSION
TEXNALOGIYALAR**

Maxkamova Dilafruz Aliyevna

QDPI Boshlang'ich ta'lom metodikasi kafedrasini mudiri

Mehmonova Dilbarxon Ziyodjon qizi

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti talabasi,

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishning mazmuni va mohiyati, maktab va oila hamkorligi, fanlarning o'zaro integratsiyasi, mehnat tarbiyasi va uni o'quvchilarga singdirish haqoda so'z boradi.

Kalit so'zlar: Kasb, hunar, o'quvchi, pedagog, maktab, oila, integratsiya, mehnat, tarbiya,

Bizga ma'lumki, kasb tanlash har bir insonning kelajak poydevorini qurishda asosiy ko'pri vazifasini o'taydi. Ayniqsa o'quvchi yoshlarda, chunki kattalar ham aynan o'quvchilik davridan biror kasb-hunarga bo'lgan qiziqishlarini hosil qilgan. Shuning uchun o'quvchilarni yoshligidan kasbga yo'naltirish kelajakda ular biror kasbning haqiqiy egasi bo'lishlari uchun katta o'rin tutadi.

Shu o'rinda kasbga yo'naltirish o'zi nima va u o'quvchilar bilan qanday olib boriladi kabi savollarga javob izlaymiz. Kasbga yo'naltirishga yoshlarning kasbni erkin va mustaqil egallashining ilmiy-amaliy tizimi sifatida qarash lozim. U har bir shaxsning ham individual xususiyatlarini, ham xalq xo'jaligi manfaatlari nuqtai nazaridan mehnat resurslarini to'laqonli ta'minlash, bozor iqtisodiyoti munosabatlari zaruratini hisobga olish kerak. O'quvchilar shaxsini shakllantirishning omili sifatidagi mehnat tarbiyasining samaradorligini oshirishga kasb tanlash ishlarining puxta o'ylab tashkil qilinishi katta rol oynaydi. Har bir o'quvchining oldida o'zi yoqtirgan kasbni tanlash uchun keng imkoniyatlar bor. Bu imkoniyatlar tomon o'quvchini yo'naltirish va bu orqali biror natijaga erishish pedagogning vazifasidir.

Hozirgi kunda o'quvchilarni kasbga yo'naltirishda atrof-muhit, ishlab chiqarish va yangi islohotlarga ham bog'liq. Chunki o'quvchi qachon atrof-muhitni yaxshi bilsagina, unda shu bilan bog'liq biror kasb yoki hunar haqida tasavvur hosil bo'ladi. Buning natijasida esa bolada kasb-hunarga nisbatan qiziqish ortadi. Ishlab chiqarish sohasida ham huddi shunday. Biz o'quvchiga ishlab chiqarish haqida qanchalik ko'p ma'lumot berib, uni qiziqitira olar ekanmiz, unda bu sohada ma'lumot va qiziqish shunchalik ko'p ortib boraveradi. Bu faqat birgina soha bilan chegaralangan emas. Jamiyatda insoniyat uchun foydali hisoblangan jamiyki kasblarni biz o'quvchiga shunday singdirishimiz mumkin.

O'quvchilarni kasbga yo'naltirishdan asosiy maqsad nima?

O'quvchilarni kasbga yo'naltirishning asosiy maqsadi har bir o'quvchiga individual ravishda kasb yoki mehnat faoliyati sohasini asosli va to'g'ri tanlashda yordamlashishdir. O'quvchilarni kasbga yo'naltirish umumta'lim maktabi ishining tarkibiy qismidir. Ma'lumki, agar kasb to'g'ri tanlangan bo'lsa, inson uchun mehnat quvonch, ijodiy ilhom manbayiga aylanadi, bu esa inson uchun ham, jamiyat uchun ham foydalidir. Kasb tanlashga yo'llash butun pedagoglar jamoasi tomonidan xalq etiladigan umum maktab vazifasi hisoblanadi. Shu bilan birga, bu ishda mehnat ta'limi alohida o'rinni egallaydi. O'quvchilarni kasb tanlashda asosiy omillar ota-ona, muhit va ta'lim-tarbiyadir. Kasb tanlashning asosiy vazifasi o'quvchilarni fan asoslari, politexnik mehnat va malakalari bilan qurollantirishdan, ularni mehnat va ijtimoiy faoliyatga, kasblarni ongli ravishda tanlashga, moddiy va ma'naviy boyliklarni ishlab chiqarishda ishtirok etishga tayyorlashdan iboratdir. Bu borada ota-onalar bilan ishlash o'rni ham alohidadir. Chunki bolani kasbga yo'naltirish vazifasi faqat maktab va pedagoglarning bo'ynida emas. Agar o'quvchilar maktabdan kerakli bilimlarni olib borishsa-yu, uyda, ota-ona hamkorligida uni

mustahkamlashmasa, bu bilimlarning foydasi kutilgan natijani bermasligi mumkin. Kasb tanlashda ham huddi shunday. O'quvchi maktab tomonidan to'g'ri yo'naltirilib, ota-onasi u bilan ishlamas, kasb yoki hunar tanlashda o'quvchida ikkilanish yoki umuman qat'iysizlik paydo bo'lishi mumkin. Bu masalani oldini olish uchun esa, maktab ya'ni o'qituvchilar ota-onalar bilan hamkorlikni to'g'ri yo'lga qo'ygan bo'lishlari kerak. O'quvchilarni kasb tanlashga yo'llash sohasida oldiga qo'yilgan maqsadlarni amalga oshirish uchun quyidagi eng muhim vazifalar hal etilish lozim: Ularning qiziqishlari, mayli va qobiliyati, psixofiziologik imkoniyatlari, jismoniy tayyorligi va salomatligi o'rganilishi; Ularning kasblar haqidagi bilimlarini kengaytirishga doir tadbirlar o'ylab ko'rinishi; Tanlangan mehnat sohasidagi amaliy faoliyatning tashkil etilishi bu o'quvchilarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirish va mustahkamlashga yordam beradi; Maktabni bitirib chiqayotgan yoshlarning kasbga qat'iy qiziqishlarini tarkib toptirish va mustahkamlashda yordam ko'rsatish, ishlab chiqish sharoitlariga ko'nikishiga doir tadbirlar belgilanishi kerak.

O'quvchilarni kasbga yo'naltirishda, albatta, ularning qiziqishlari yetakchi vazifa bajaradi. Biror kasbga o'quvchini majburlab o'rgatib bo'lmaydi. Buning uchun ularning qiziqishlari, jismoniy yoki ruhiy holati, qobiliyati, salomatligi kabilarni ham ko'zdan qochirmaslik lozim. Bularning barchasi o'quvchi kasbini to'g'ri tanlashda o'qituvchi esa uni kasb-hunarga to'g'ri yo'naltirishda asosiy o'rin tutadi.

Shu mazmunda o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishda integratsion g'oyalar haqida gapirsak. Integratsiya o'zi nima? Bu so'z lotincha *Integratio* – *tiklash, to'ldirish, integer* – *butun* so'zidan olingan. Ya'ni bizning sohamizga taqqoslaganda bir necha fanlarning o'zaro aloqasi, yaqinlashuvi demakdir. Boshlang'ich ta'limda fanlarning integratsiyasi muhim, chunki fanlar faqat xususiy bilimlarnigina aks ettiradi. O'quvchi borliqni yaxshiroq anglashi uchun esa, unga chegaralanmagan (umumiy) bilimlar zarur. Masalan, hozirgi boshlang'ich sinflar uchun "tabiiy fan" darsligi. Bu fanda nafaqat tabiiy omillar, ba'zi qismida tarbiyaga bog'liq o'rinlarni yoki iqtisodiy sohaga oid o'rinlarni ham uchratishimiz mumkin. Bu esa o'quvchini dunyoqarashini kengaytirishga va jamiyatning muammo hamda yutuqlarini osonroq tushunishga yordam beradi. Kasb-hunar tanlashda ham shuni ko'zda tutishimiz mumkin. Biz fanlar yoxud kasb-hunar o'rtasida o'zaro aloqa o'rnatmas ekanmiz, o'quvchi biror narsani tub mohiyatini va jamiyatda bizga nima uchun kerak bo'lishini tushuntirishimiz, anglatishimiz shunchalik qiyin kechadi. Tabiiyki, bu dars sifatiga ham ta'sir o'tkazmay qolmaydi. O'qituvchi o'quvchilarning turli o'quv predmetlarini, mehnat darslarida, mehnat faoliyatining xilma-xil turlarini egallash malakalarini shakllantirar ekan, maktab yoshlarini ijodiy mehnat qilishga tayyorlash uchun da'vat etganligini e'tiborga olish kerak. O'quvchining mehnatga munosabati tarzini belgilaganda ikkita asosiy shartdan kelib chiqish kerak:

- o'quvchida mehnat faoliyatining u yoki bu turiga nisbatan individual qobiliyatlar mavjudligini hisobga olishni:

- ishtiyoq bilan, ijodiy mehnat qila olish ko'nikmasi mavjudligiga ahamiyat qaratishni.

Agar o'quvchi topshiriqni osongina emas, ayni paytda ishtiyoq bilan, iloji boricha yaxshiroq natijalarga erishish istagi bilan bajargan taqdirdagina faoliyatining muayyan turiga barqaror munosabat haqida gapirish mumkin. Demak, o'quvchining mehnatga munosabatini faqat muntazam kuzatishlar negizidagina belgilash mumkin. Xulosa o'rnida shuni ayta olamanki, o'quvchilarni mehnatga o'rgatishda va kasb-hunarga yo'naltirishda o'quvchining bir qancha xususiyatlarini hisobga olish va u yoki bu mavzuni qiziqarli va hayotiy qilib yetkazib berishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi. (2020). "Ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha davlat dasturi." Tashkent.

2. Oltinbekova, S. M. (2019). "Kasbiy ta'limda ijtimoiylashuv jarayonlari." O'zbekiston Milliy Universiteti.
3. Khalilov, K. N. (2018). "Ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar." Ta'lim, 3(1), 15-22.
4. Shokirova, Z. B. (2021). "O'quvchilarning kasbiy orientatsiyasini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar." Ta'lim va tarbiya, 5(2), 50-55.
5. Mamatova, G. S. (2020). "Kasbiy ijtimoiylashuv va uning ta'limdagi o'rni." O'zbekiston ta'limi, 2(3), 75-82.
6. Махкамова Д.А. Methodical provision of vocational guidance of students in secondary schools // Galaxy . №8. 2022. 434-440 b. (13.00.00. № 30) Impact Factor (SJIF 2022:7.718)
7. Rakhmankulova, N. K. (2022). METHODS OF TEACHING MATHEMATICS IN EDUCATION. In ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ (pp. 15-17).
8. Махкамова Д.А. Methodological provision of directing students to profession in high schools // Semiconductor Optoelectronics, vol.42, No. 02(2023). -P. 1308-1313. <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/4780>
8. Махкамова Д.А. Technology of pedagogical-psychological and social aspects of student's professional orientation // ISSN 1308-5581, International Journal of Early Childhood Special Education. Vol 14, Issue 08 2022. -P. 707-711. <https://www.int-jecse.net/article/TECHNOLOGY+OF+PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL+AND+SOCIAL+ASPECTS+OF+STUDENT%25E2%2580%2599S+PROFESSIONAL+ORIENTATION 1446/?download=true&format=pdf>
9. Махкамова Д.А. The essence of vocational guidance of secondary school students and the integration of didactic resources in the classroom (on the case of teaching the subject of technology) // ISSN 2581-4230, Modern didactic career guidance resources. Vol 8, Issue 11, of JournalNX – A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal, Nov 2022. -P. 232-234.